Tertúlies científiques dialògiques: funcionament i tipus de lectures

written by Laura Ruiz | 4 de July de 2024

Les tertúlies científiques dialògiques (TCD) es van iniciar fa dècades a l'escola de persones adultes de La Verneda–Sant Martí de Barcelona. Ramón Flecha va crear i va dur a terme les **primeres tertúlies dialògiques** (TD) en el curs 1979-1980 amb persones de nivells educatius bàsics. Posteriorment, estes s'han **transferit a totes les etapes educatives** i existixen més de quinze mil en una vintena de països. Gran part de l'èxit de les TD radica en el compromís del professorat per portar al seu alumnat esta actuació educativa d'èxit sense que siga adulterada. Este compromís es dirigix cap a dos elements: 1) el funcionament dialògic i 2) el tipus de lectura. En el cas de les TCD, es concreten en:

1. **El funcionament dialògic**. En les TCD, es llig i dialoga sobre el coneixement científic i qualsevol de les seues aplicacions. El seu **funcionament** es basa en l'aprenentatge dialògic. El diàleg igualitari fa que el valor d'allò que diu cadascuna de les persones participants no tinga res a veure amb cap jerarquia. No es tracta que el professorat o una altra persona experta explique eixe coneixement científic a les persones participants, sinó que són elles mateixes,

sense distinció d'edat, gènere, cultura i nivell educatiu, que lligen prèviament el text i compartixen el dia de la tertúlia la seua reflexió sobre el paràgraf que han seleccionat. La persona moderadora sempre dona prioritat en el torn de paraules a aquelles que han parlat menys o els costa més, convertint la TCD en un espai de creació col·lectiva de significat i coneixement.

2. **El tipus de lectura**. Les TD van sorgir amb l'objectiu de fer que l'article 27 de la Declaració Universal dels Drets Humans es fera real per a totes les persones: «*Tota persona té dret a prendre part lliurement en la vida cultural de la comunitat, a gaudir de les arts i a participar en el progrés científic i en els beneficis que d'ell resulten*.» Igual que en la resta de les TD, en les TCD es lligen i dialoguen les millors creacions de la humanitat, que es concreten en tres tipus de lectures científiques

   a) Llibres que presenten rigorosament l'avanç en el progrés científic de la humanitat. Alguns **exemples** són *L'origen de les espècies* de Darwin, *Sobre les revolucions dels orbes celestes* de Copèrnic i *Elogi de la imperfecció* de la premi Nobel de Medicina Rita Levi-Montalcini. No s'inclouen ací llibres de divulgadors científics que no es basen en l'evidència científica i que, aprofitant-se de l'interés que poden suscitar alguns temes científics, escriuen llibres amb l'únic objectiu de vendre'ls molt, sense incloure referències científiques ni tindre-les en compte, substituint-les per conjectures i opinions.

   b) Articles de revistes científiques de prestigi com Nature i Science.

c) Articles de divulgació científica basats en articles científics. Alguns exemples que s'estan utilitzant per a l'educació primària són els articles publicats en *Frontiers for Young Minds*. Els **articles** que ací es publiquen són elaborats per científiques i científics de renom amb un llenguatge accessible per a les i els lectors més joves; són les pròpies xiquetes i xiquets els qui aporten els seus comentaris i expliquen a els autors i autores com millorar els seus articles abans de publicar-los. En primària, secundària i amb famílies, s'estan utilitzant també articles de divulgació de *Periódico Educación* i de *Diario Feminista* que inclouen els enllaços directes als articles científics que referencien.

Les TCD estan incloses com a exemple en la publicació digital i accessible ***"Hacia una comunicación inclusiva de la ciencia: Reflexiones y acciones de éxito"*** elaborada per la FECYT (Fundació Espanyola per a la Ciència i la Tecnologia), que aborda els principals aspectes a tindre en compte per al disseny i execució de projectes de divulgació científica amb un enfocament inclusiu.

L'impacte social de les TCD ha sigut recollit en estudis publicats en revistes científiques reconegudes internacionalment. Xiquets i xiquetes de 10 anys en una escola primària d'un context social desfavorit han llegit textos elaborats sobre articles científics publicats en *Science* i *Nature* de temes que prèviament van triar, com el genoma humà, el canvi climàtic i la capacitat d'aprenentatge de les abelles, contribuint a superar el que es coneix com el ***science achievement gap***. L'**evidència** recopilada va mostrar com en les TCD van comprendre millor els conceptes científics, van adquirir nou vocabulari, van desenvolupar el pensament analític i crític, van millorar

la capacitat d’aportar arguments al debat i van fomentar les interaccions de suport.

Un altre **estudi de cas** sobre l’impacte d’una TCD amb persones adultes de nivells educatius bàsics, en la qual van llegir tant llibres com articles científics, va evidenciar com van aprendre a diferenciar entre informació basada en evidència científica, informació errònia o desinformació. Les persones participants van començar a utilitzar eixe coneixement per a prendre decisions sobre les seues pròpies vides, com ara canviar hàbits d’alimentació. Es continuen recollint evidències de l’impacte social de les TCD que pròximament seran publicades.